

HRVATSKA NARODNA BANKA

Izvješće o problematici zaduženosti građana kreditima u švicarskim francima i prijedlozima mjera za olakšavanje položaja dužnika u švicarskim francima na temelju zaključka Odbora za financije i državni proračun Hrvatskog sabora

Rujan 2015.

Uvodna napomena

Hrvatska narodna banka pripremila je, u vezi sa zaključkom Odbora za financije i državni proračun Hrvatskog sabora iz lipnja ove godine, Izvješće o problematici zaduženosti građana kreditima u švicarskim francima i prijedlozima mjera za olakšavanje položaja dužnika u švicarskim francima.

Sadržaj

1. Odobravanje CHF kredita u Hrvatskoj	5
2. Opisna analiza stambenih CHF kredita u Hrvatskoj.....	10
3. Financijska kriza i početak problema sa CHF kreditima.....	13
4. Mjere poduzete s ciljem ublažavanja problema stambenih CHF kredita.....	16
5. Simulacije nekih, dosad najčešće spominjanih, rješenja.....	19
5.1. Usporedba izravnih učinaka različitih modela	20
5.1.1. Paket regulatorno-poreznih mjera	22
5.1.2. Modeli kombiniranja ograničenja tečaja i kamatnih stopa	23
5.1.3. Prijedlozi Izmjena i dopuna Zakona o potrošačkom kreditiranju i Zakona o kreditnim institucijama – model konverzije stambenih CHF kredita u stambene EUR kredite s izjednačavanjem ukupnog položaja korisnika	26
5.1.4. Konverzija CHF kredita u kunske kredite (mađarski model)	31
Literatura	33
Dodatak	34
Konkurencija među bankama u razdoblju odobravanja CHF kredita u Hrvatskoj.....	34
Kretanja na tržištu nekretnina u razdoblju odobravanja CHF kredita u Hrvatskoj	35
Mađarski model konverzije deviznih kredita u kredite u domaćoj valuti	35
Individualne ponude banaka klijentima za konverziju kredita ili olakšavanje položaja u Hrvatskoj.....	37

Podaci i metodologija simuliranja

Podaci u ovom Izvješću zasnivaju se na nadzornim i statističkim izvješćima HNB-a koji su dopunjeni podacima informacijskog servisa Bloomberg te zasebnom bazom podataka o individualnim kreditnim partijama CHF kredita. Ta baza sadržava podatke zaključno s krajem listopada 2013. godine.

Sve simulacije izrađene su na temelju spomenute baze, no iz niza razloga, a ponajprije zbog činjenice da baza za EUR kreditne partije ne postoji te da banke razvrstavaju kredite po određenim kategorijama, svi rezultati prikazani u tekstu trebaju se shvatiti kao svojevrsne procjene učinaka mogućih mjera. Preciznije simulacije mogu izraditi isključivo banke koje imaju detaljne podatke o svojim dužnicima. Također, kako se spomenuta baza podataka o CHF kreditnim partijama odnosi samo na stambene kredite, preciznost simulacija kod otkazanih ili nestambenih kredita iznimno je teško postići.

Naposljetku, u materijalu se prikazuju isključivo izravni učinci mogućih mjera na dužnike, poslovni rezultat i kapital banaka te proračun i međunarodne pričuve RH. Pravni aspekt realizacije pojedinih modela nije predmet analize u ovom materijalu.

Korištene kratice

HRK – kuna

CHF – švicarski franak

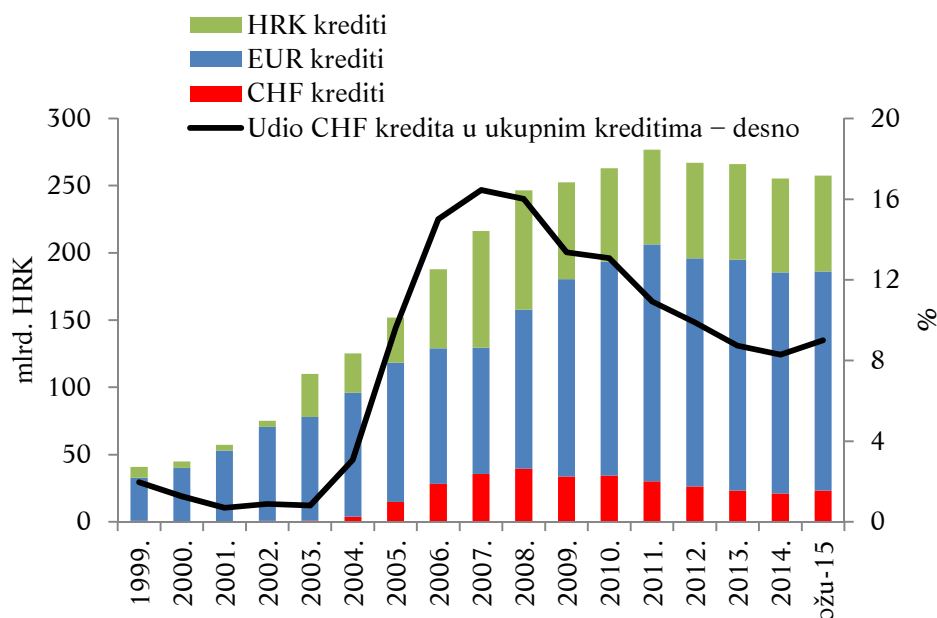
EUR – euro

HNB – Hrvatska narodna banka

1. Odobrovanje CHF kredita u Hrvatskoj¹

CHF krediti u Hrvatskoj postojali su već 1999. godine, otkad je moguće statistički pratiti kredite po valutama odobravanja ili valutama indeksacije. No, tek nakon 2004. godine oni počinju zamjetljivo rasti te su uglavnom korišteni za financiranje sektora stanovništva (stambeni krediti i autokrediti). U razdoblju od 2005. do 2007. godine ovi su krediti dosegli svoj vrhunac te je u tom razdoblju odobreno gotovo 90% kreditnih partija stambenih CHF kredita. U tom razdoblju ovi su krediti bili važan oblik stambenoga kreditiranja u Hrvatskoj (Slika 1.).

Slika 1. Valutna struktura (neto) kredita u Hrvatskoj i udio CHF kredita

Izvor: HNB

Uzroci rasta CHF kredita u Hrvatskoj sredinom prošlog desetljeća mogu se podijeliti na međunarodne i domaće. Povijesno stabilan tečaj švicarskog franka prema euru, a time i kune prema švicarskom franku, kao i istodoban kamatni diferencijal u korist švicarskog franka iz perspektive dužnika poticali su uvjerenje da su CHF krediti jednako rizični kao i EUR krediti, a povoljniji glede kamatne stope (slike 2., 3. i 4.). Konkretnije, ako se promatra duže razdoblje, od početka 70-ih do sredine 80-ih godina prošlog stoljeća

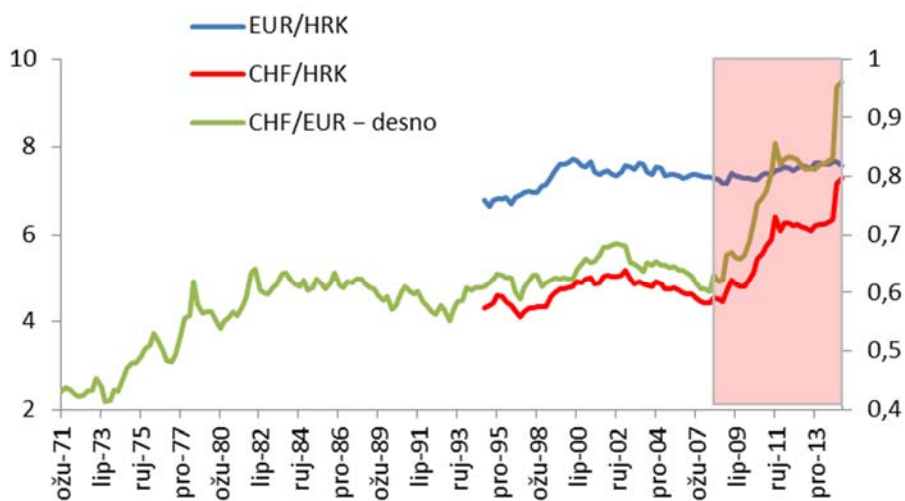
¹ Izraz CHF kredit odnosi se na kredit odobren u CHF ili indeksiran uz CHF, a isto vrijedi i za EUR kredit.

švicarski je franak snažno aprecirao u odnosu na njemačku marku, odnosno euro, nakon čega je uslijedilo tridesetogodišnje razdoblje njegova stabilnoga kretanja (s manjim oscilacijama).

Istodobno, niža kamatna stopa kreditno sposobnim dužnicima omogućavala je podizanje većeg iznosa kredita ako je bila riječ o CHF kreditu u odnosu na EUR kredit ili HRK kredit. Tablica 1. prikazuje da je za, primjerice, prosječni stambeni CHF kredit iz 2006. godine dužnik s istom kreditnom sposobnošću mogao podići i stambeni EUR kredit ili stambeni HRK kredit, ali bi morao podići manji iznos (oko 10% za eurski i oko 20% za kunski kredit) ili produžiti rok otplate kredita (za oko 17% za eurski i za oko 36% za kunski kredit). Razlog tome je kamatni diferencijal, odnosno razlika u referentnim kamatnim stopama koja je između eura i švicarskog franka u razdoblju od 2004. do 2007. godine iznosila prosječno 1,6 postotnih bodova (Slika 4.), što se prelijevalo u nominalne kamatne stope na kredite.

Također, treba spomenuti i činjenicu da su unutar bankovnih grupacija kojima pripadaju banke u Hrvatskoj već postojala iskustva sa CHF kreditima. Stoga, CHF krediti iz pozicije tih grupacija nisu bili novost. Što se tiče domaćih uzroka, svakako treba spomenuti optimizam na tržištu, odnosno očekivanje porasta dohotka (što bi automatski značilo smanjenje tereta otplate kredita), ali i očekivanja na tržištu nekretnina. Naime, u tom je razdoblju u Hrvatskoj ostvaren znatan rast cijena na tržištu nekretnina, a očekivao se i nastavak rasta cijena u budućnosti (Dodatak). Naposljetku, konkurencija među bankama u razdoblju kada su odobravani CHF krediti intenzivirala se te su ovi krediti nekim bankama poslužili kao instrument povećavanja ili očuvanja tržišnog udjela (Dodatak).

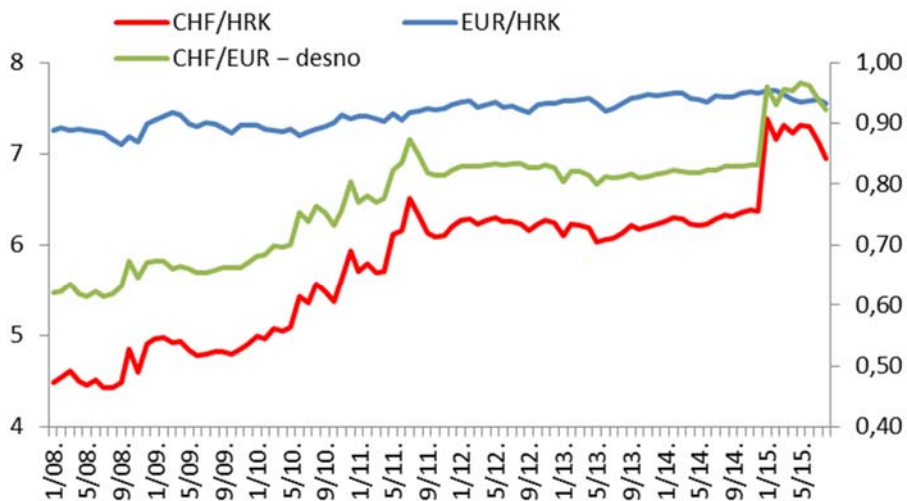
Slika 2. Povijesno kretanje tečajeva odabranih valuta

Napomena: Crveno područje označuje razdoblje financijske krize.

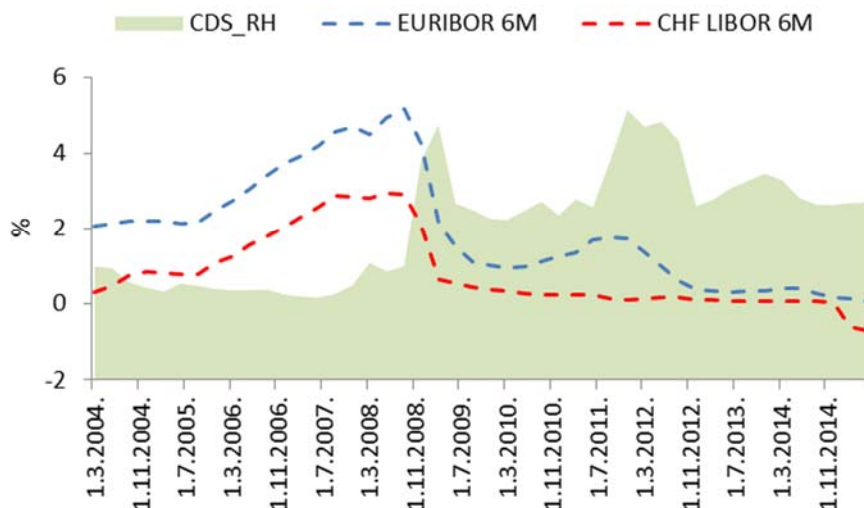
Izvor: HNB

Slika 3. Kretanje tečajeva odabranih valuta nakon 2008. godine

Izvor: HNB

Slika 4. Kretanje kamatnih stopa

Izvor: HNB

Tablica 1. Prikaz najvećih mogućih glavnica za kredite u različitim valutama (izračunato za klijenta s prosječnim stambenim CHF kreditom), po godinama

CHF						
	Rok dospeljeća	Početni iznos glavnice (CHF)	Anuitet (HRK)			
2005.	21	74.000	2.268			
2006.	20	82.000	2.420			
2007.	22	104.000	2.841			
EUR						
	Rok dospeljeća	Početni iznos glavnice (CHF)	Anuitet (HRK)	Umanjenje glavnice (%)	Produljenje dospeljeća (%)	
2005.	24,7	67.681	2.268	-	9,3	16,7
2006.	24,6	74.708	2.420	-	9,8	16,9
2007.	27,8	93.591	2.841	-	11,1	20,6
HRK						
	Rok dospeljeća	Početni iznos glavnice (CHF)	Anuitet (HRK)	Umanjenje glavnice (%)	Produljenje dospeljeća (%)	
2005.	32,6	62.374	2.268	-	18,6	36,9
2006.	32,2	68.823	2.420	-	19,1	36,4
2007.	40,7	85.877	2.841	-	21,1	45,7

Izvor: Izračun HNB-a

Svakako je potrebno napomenuti da CHF krediti nisu specifičnost Republike Hrvatske. Promatraju li se podaci koje je objavila Švicarska narodna banka, jasno je da su ovi krediti češći u zemljama izvan europodručja. Tako je udio CHF kredita u ukupnim kreditima po zemljama sredinom 2012. godine iznosio 28,9% (Mađarska), 18,5%

(Poljska), 10,3% (Hrvatska), 7,7% (Srbija) i 6,0% (Rumunjska). Specifičnost Austrije kao zemlje iz europodručja s visokim udjelom CHF kredita (12,2%) može se povezati s činjenicom da velik broj austrijskih fizičkih osoba radi u Švicarskoj te općenito povezanosti tih dvaju gospodarstava.

U svim spomenutim zemljama, osim Austrije, 70% ili više CHF kredita odnosi se na sektor stanovništva. Također, u spomenutim zemljama omjer CHF depozita i CHF kredita uglavnom iznosi od 10% do 13%. To znači da je rast CHF kredita u svim tim zemljama financiran izvan domaće depozitne baze, pa ti krediti nemaju pokriće u domaćim depozitima (Tablica 2.).

Također, treba spomenuti i da „epizoda“ koja se odigrala u jugoistočnoj Europi sa CHF kreditima nije jedini primjer znatnoga rasta kreditiranja u „nestandardnoj“ valuti. Tako ekonomska povijest bilježi slične primjere s kreditima u njemačkim markama u Finskoj, kreditima u jenima u Velikoj Britaniji i Australiji te niz sličnih primjera u Latinskoj Americi.

Tablica 2. Međunarodna usporedba udjela, koncentracije i financiranja CHF kredita

	Udio u ukupnim kreditima				Koncentrirano kod domaće stanovništva				Omjer CHF (nefinancijskih) depozita i CHF imovine				
	2.tr.2009.	2.tr.2010.	2.tr.2011.	2.tr.2012.	2.tr.2009.	2.tr.2010.	2.tr.2011.	2.tr.2012.	2.tr.2009.	2.tr.2010.	2.tr.2011.	2.tr.2012.	
Euro područje	Austrija	13,4	13,8	13,9	12,2	60,6	60,9	61,9	62,8	1,5	3,3	3,5	3,6
	Njemačka	1,1	1,1	1,2	1,0	27,0	28,9	29,7	30,9	17,4	18,4	12,6	14,0
	Francuska	0,9	0,9	1,2	0,9	-	-	-	-	12,4	12,5	14,4	-
	Luksemburg	6,7	6,3	6,0	5,6	0,4	0,3	0,3	0,3	75,2	65,6	57,6	73,2
	Grčka	3,4	3,4	3,6	3,7	69,4	80,5	79,4	79,5	2,7	1,7	0,9	1,8
	Italija	0,3	0,2	0,2	0,2	38,2	45,3	48,5	57,5	13,0	30,2	16,9	29,2
	Slovenija	5,8	3,7	4,8	4,1	65,8	66,4	72,6	75,8	3,2	11,1	14,3	23,5
	Slovačka	0,3	0,5	0,1	0,1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ostale zemlje	0,3	0,5	0,4	0,5	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ukupno	1,2	1,2	1,3	1,2	-	-	-	-	-	-	-	-
Izvan europodručja	Poljska	23,0	21,8	20,0	18,5	-	-	-	-	8,1	6,9	9,9	10,8
	Mađarska	36,5	36,1	34,4	28,9	63,8	68,8	72,2	69,7	6,1	5,7	4,7	9,5
	Ujedinjeno Kraljevstvo	0,4	0,4	0,4	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	71,0	72,2	79,6	58,1
	Danska	2,0	1,5	1,1	0,6	43,1	42,1	41,2	42,0	-	-	-	-
	Hrvatska	14,3	13,3	12,0	10,3	-	86,3	89,1	90,7	5,5	6,5	9,4	13,3
	Rumunjska	6,3	6,5	6,4	6,0	93,5	94,4	94,6	95,1	2,1	6,8	2,4	2,6
	Srbija	11,3	10,0	8,5	7,7	75,0	79,1	82,1	83,3	9,5	11,1	12,5	21,4
	Litva	0,6	0,7	0,8	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-
	Češka	0,1	0,1	0,1	0,1	4,7	5,8	2,6	2,4	-	-	-	-
	Bugarska	0,4	0,4	0,4	0,4	76,7	78,2	78,9	78,8	-	-	-	-
Ukupno	2,0	1,9	1,9	1,6	-	-	-	-	-	-	-	-	

Napomena: Omjer CHF depozita i CHF imovine zbog zaokruživanja može znatnije varirati tijekom vremena.

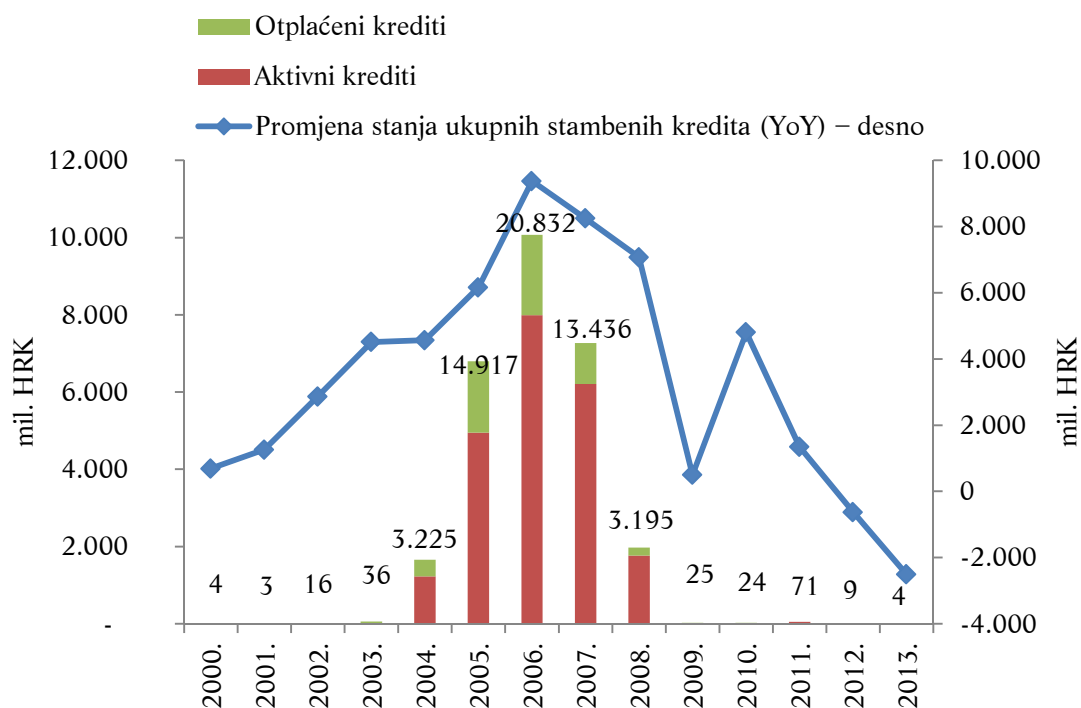
Izvor: Švicarska narodna banka, *CHF Lending Monitor* (2010: Q2 i 2012:Q2)

2. Opisna analiza stambenih CHF kredita u Hrvatskoj

Ukupan iznos stambenih kredita s valutnom klauzulom u švicarskim francima i stambenih kredita u švicarskim francima (u nastavku teksta stambeni CHF kredit) odobrenih nakon 2000. godine iznosio je oko 28 mlrd. HRK, dok je stanje neotplaćene glavnice krajem 2014. (uključujući efekt deprecijacije kune prema švicarskom franku) iznosilo malo više od 20,2 mlrd. HRK. Pritom treba naglasiti da su ovi krediti gotovo u cijelosti odobravljeni s valutnom klauzulom, dok je udio "čistih" deviznih stambenih CHF kredita zanemariv (njihovo stanje na kraju 2014. godine bilo je malo niže od 10 mil. HRK).

Ukupan broj odobrenih kreditnih partija stambenih CHF kredita iznosio je 73.700. Ako se isključe u međuvremenu otplaćeni krediti, s krajem listopada 2013. ostalo je 55.800 kreditnih partija. Gotovo 90% kreditnih partija odobreno je tijekom 2005., 2006. i 2007. godine (Slika 5.). U 2008. godini odobreno je oko 3.500 kredita, a od 2009. do 2013. samo 145 kredita (Slika 5.). Prosječni odobreni stambeni CHF kredit iznosio je približno 82.000 CHF uz vaganu nominalnu kamatnu stopu (NKS) od 4,62% i inicijalnu ročnost od 22 godine.

Slika 5. Prikaz iznosa i broja kreditnih partija stambenih CHF kredita (aktivnih i potpuno otplaćenih), na dan 31. listopada 2013., prema godini odobrenja

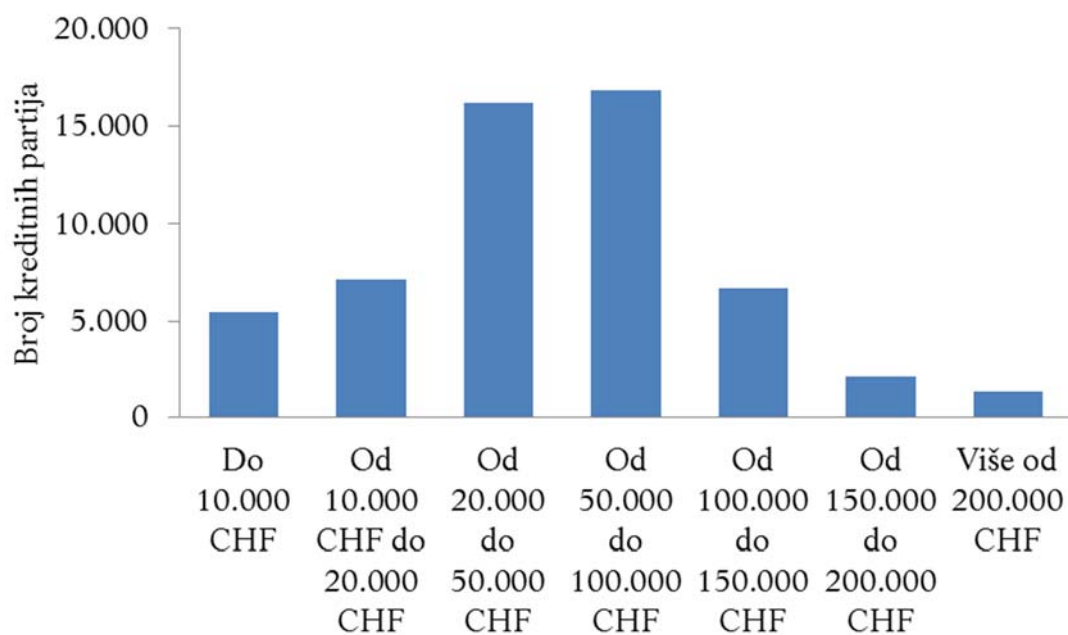
Napomena: Porast stanja odobrenih stambenih CHF kredita u 2010. godini rezultat je deprecijacije kune prema švicarskom franku. Brojčana oznaka odnosi se na broj kreditnih partija.

Izvor: HNB

Većina stambenih CHF kredita podignuta je u iznosima koji odgovaraju kupnji prosječnog stana. Tako se 80% aktivnih kreditnih partija (na kraju listopada 2013.) odnosilo na iznose do 100.000 CHF i na te kredite otpada oko 55% ukupnog duga (slike 6. i 7.).

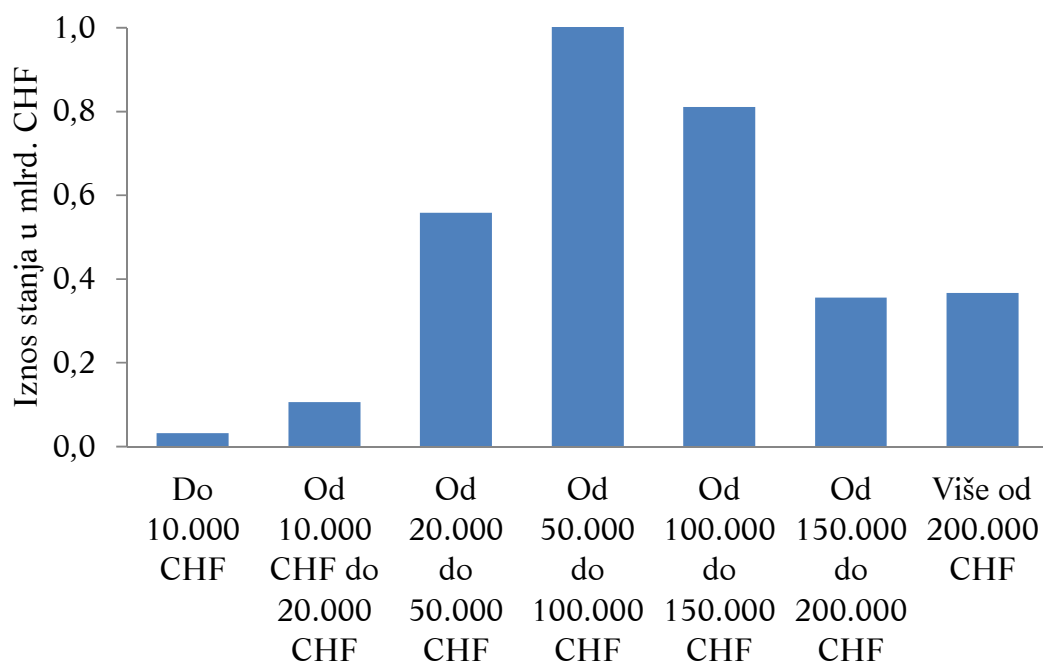
Ipak, razlike u iznosima podignutih stambenih CHF kredita velike su. Tako se na kredite s podignutim iznosima između 100.000 i 200.000 CHF, koji čine oko 16% kreditnih partija, (na kraju listopada 2013.) odnosi oko 34% iznosa ukupnih stambenih CHF kredita. Naposljetku, postoji određeni broj kreditnih partija stambenih CHF kredita koji po iznosu uvelike odudaraju od prosječnoga stambenog CHF kredita. Tako je oko 2,5% kreditnih partija stambenih CHF kredita podignuto s iznosom većim od 200.000 CHF, a na njih se odnosi (na kraju listopada 2013.) oko 11% ukupnog stanja ovih kredita. Prosječan iznos ovih kredita od oko 273.000 CHF upućuje na velike razlike među klijentima sa CHF kreditima (slike 6. i 7.).

Slika 6. Distribucija broja kreditnih partija aktivnih stambenih CHF kredita (na dan 31. listopada 2013.) prema inicijalno odobrenom iznosu kredita

Izvor: HNB

Slika 7. Distribucija stanja aktivnih stambenih CHF kredita (na dan 31. listopada 2013.) prema inicijalno odobrenom iznosu kredita

Izvor: HNB

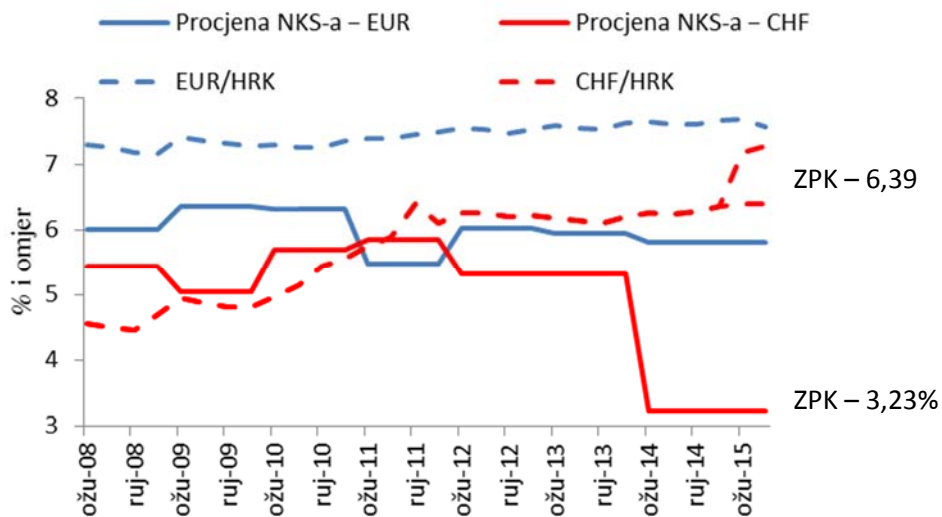
3. Financijska kriza i početak problema sa CHF kreditima

Nakon 2007. godine kamatne stope počinju rasti te dolazi do porasta tereta otplate CHF kredita. No, kako do tog porasta dolazi i za dužnike u eurima, položaj CHF dužnika i nadalje je bio povoljniji. Rast kamatnih stopa na CHF kredite i EUR kredite nastavljen je do kraja 2009. godine.

Stabilan tečaj eura prema švicarskom franku trajao je sve do početka financijske krize, kada švicarski franak počinje kontinuirano rasti prema euru, a samim time i prema kuni. Nakon toga, od kraja 2011. godine pa sve do početka 2015. godine tečaj kune prema švicarskom franku bio je stabilan na razini od otprilike 6 kuna za švicarski franak, zbog odluke Švicarske narodne banke da intervenira i ograniči tečaj švicarskog franka na razini od 1,20 u odnosu na euro. Početkom 2015. godine zbog odluke Švicarske narodne banke da napusti prethodno ograničavanje rasta tečaja švicarskog franka u odnosu na euro dolazi do nagle aprecijacije tečaja švicarskog franka prema euru, a time

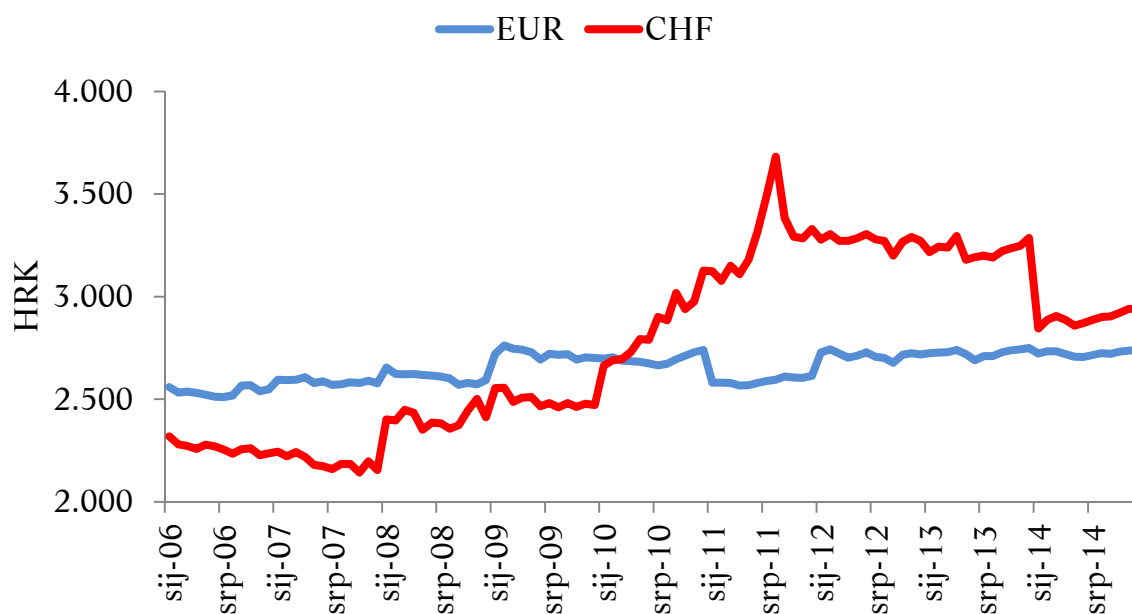
i kuni (Slika 8.). Upravo je aprecijacija švicarskog franka prema kuni nakon 2010. imala najveći utjecaj na porast tereta otplate za dužnike u švicarskim francima (Slika 9.). Promatrajući povijesne podatke, švicarski je franak trenutačno na visokoj razini, no teško je predvidjeti kada bi moglo doći do njegova slabljenja u odnosu na euro. Kretanja iz 2015. zasad upućuju na to da je nakon snažne aprecijacije švicarskog franka prema euru početkom godine švicarski franak ipak počeo kliziti, pa je s razine od 1,02 potkraj siječnja 2015. pao na 0,92 na kraju kolovoza 2015. godine (slike 3. i 8.).

Slika 8. Kretanje tečaja i procijenjenih kamatnih stopa za stambene CHF kredite i stambene EUR kredite nakon početka krize

Izvor: HNB

Slika 9. Kretanje procijenjenoga mjesečnog anuiteta za prosječni stambeni CHF kredit i usporedivi EUR kredit

Izvor: HNB

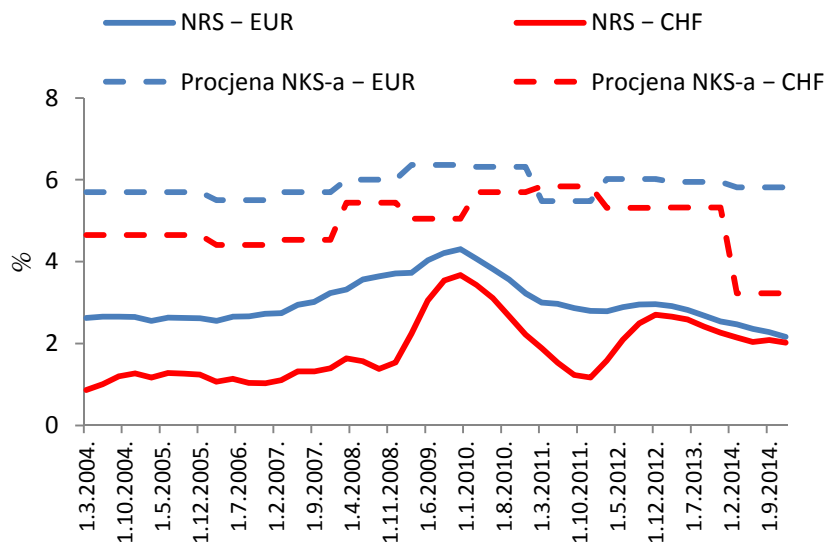
Što se tiče kamatnih stopa na CHF kredite, valja spomenuti da su banke samo dio promjena troška izvora u švicarskim francima "prelijevale" u kamatnu stopu, što znači da su banke odlučile dio troškova porasta kamatnih stopa apsorbirati u svojim bilancama (Slika 10. i tablica u Dodatku), čime su u određenoj mjeri olakšale položaj klijenata.

Konkretnije, tijekom 2009. godine banke su uglavnom podigle aktivne kamatne stope na CHF kredite, ali nešto blažim intenzitetom od rasta procijenjene nacionalne referentne stope – NRS za švicarski franak² u tom razdoblju. Naime, NRS za švicarski franak u odnosu na 2008. prosječno je porastao za 1,6 postotnih bodova, dok je prosječan porast aktivnih kamatnih stopa za promatrane banke i odabrane kredite iznosio 0,5 postotnih bodova (Slika 10.). S druge strane, znatnije snižavanje NRS-a za švicarski franak tijekom 2010. i 2011. godine bilo je popraćeno blažim snižavanjem spomenutih aktivnih kamatnih stopa, pa je tako NRS za švicarski franak u spomenutom razdoblju, u odnosu na 2009., prosječno snižen za 0,97 postotnih bodova, dok su kamatne stope na

² Zbog činjenice da podaci o troškovima banaka u švicarskim francima nisu raspoloživi za razdoblja prije 2011. godine, CHF ekvivalent procijenjenom eurskom NRS-u procijenjen je na način da je NRS za euro umanjen za 6M EURIBOR te mu je dodan 6M CHF LIBOR. Tako je dobivena procjena troška financiranja u švicarskim francima za banke u Hrvatskoj, koja uvažava uvjete financiranja na domaćem tržištu, ali i razlike kamatnih stopa kod eura i švicarskih franaka zbog različitih monetarnih politika središnjih banaka europodručja i Švicarske.

promatrane kredite prosječno snižene za 0,23 postotna boda. Ukupno, krajem 2013. u odnosu na kraj 2005. godine NRS za švicarski franak porastao je za 1 postotni bod, a banke su u tom razdoblju kamatne stope podigle za prosječno 0,7 postotnih bodova.

Slika 10. Kretanje nacionalne referentne stope (NRS) i nominalne kamatne stope (NKS) na stambene CHF kredite i stambene EUR kredite

Izvor: HNB

4. Mjere poduzete s ciljem ublažavanja problema stambenih CHF kredita

Dosad su u Hrvatskoj provedene četiri vrste mjera za olakšavanje položaja dužnika sa stambenim CHF kreditima.

Prva mjera odnosi se na ponudu konverzije CHF kredita u eurske ili kunske kredite od strane banaka. Ove su ponude bile slabo prihvaćene, iako su omogućavale klijentima konverziju prije aprecijacije švicarskog franka prema kuni (Tablica 3.). Detaljan prikaz individualnih ponuda banaka za olakšavanje položaja dužnika u švicarskim francima nalazi se u Dodatku ovom materijalu. Druga se mjera odnosila na koordiniranu akciju Vlade, banaka i HNB-a (iz lipnja i kolovoza 2011. godine) kojom bi se omogućilo klijentima da kredite vraćaju po fiksnom tečaju od 5,8 uz prenošenje ostatka duga na

kasnije godine dospijeća. Odaziv dužnika na ovu akciju bio je slab te je samo 26 dužnika s 35 kreditnih partija prihvatilo ovu mogućnost.

Treća mjera donesena je u izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju. Položaj dužnika u tim okolnostima olakšan je odredbom Zakona kojom se kamatna stopa na sve stambene CHF kredite fiksira na razini od 3,23% od siječnja 2014., što je smanjilo razliku između anuiteta za stambeni CHF kredit i usporedivi eurski kredit. Zbog znatne aprecijacije švicarskog franka prema euru, a posljedično i prema kuni sredinom siječnja 2015. izmijenjen je Zakon o potrošačkom kreditiranju, odnosno tečaj za anuitete stambenih CHF kredita u redovitoj otplati tijekom sljedećih godinu dana zamrznut je na razini od 6,39 kuna za švicarski franak. Na taj način za hipotetski stambeni CHF kredit anuitet bi u kolovozu 2015. iznosio oko 3.800 HRK da nisu poduzimane nikakve mjere. Fiksirana kamatna stopa taj anuitet spušta na oko 3.350 HRK, a fiksirani tečaj na oko 2.950 HRK, što je samo 250 HRK više nego za usporedivi EUR kredit.

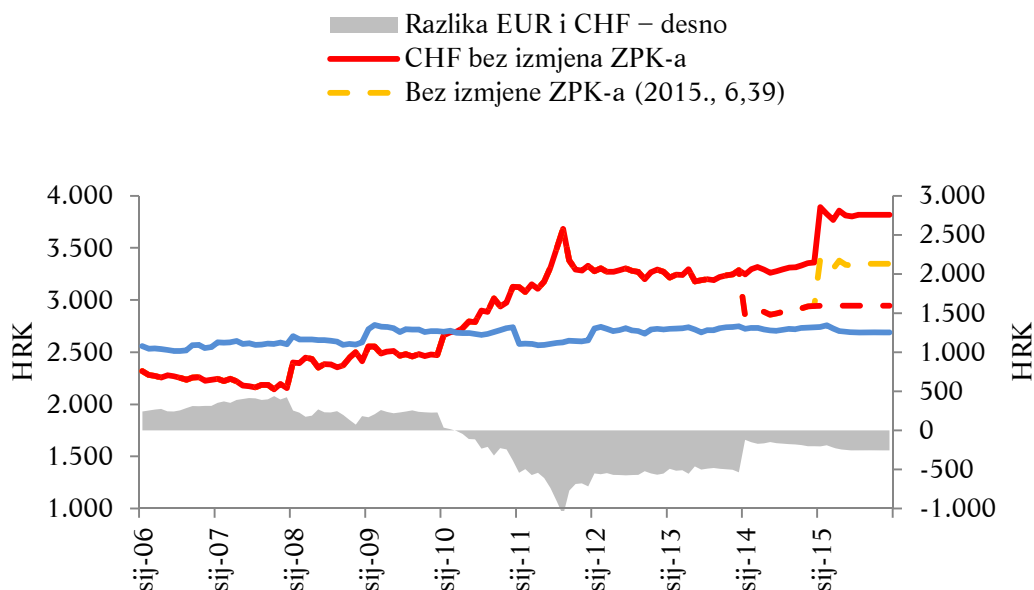
Prema tome, u izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju u dva se navrata išlo u prilog dužnicima sa stambenim CHF kreditima te su razlike između njihovih anuiteta i onih na usporedive EUR kredite danas manje nego u trenutku podizanja kredita (Slika 11. i Tablica 4.). Rješenja poduzimana dosad bila su linearna te nije bilo diferencijacije dužnika.

Tablica 3. Prikaz poduzetih mjera za olakšavanje položaja dužnika u švicarskim francima u Hrvatskoj

Mjera	Razdoblje	Opis mjere	Nositelj troška i iznos troška mjere	Komentar
1. Individualne ponude banaka klijentima da konvertiraju kredite (prije deprecijacije)	Od 2007. do 2011.	Banke su nudile klijentima konverziju u kunske ili eurske kredite (često bez naknade). Tako se velik dio klijenata mogao odlučiti za konverziju po tržišnom tečaju (otprilike istom onom kada su podizali kredit).	Banke	Slab odaziv
2. Memorandum o mjerama za ublažavanje položaja korisnika stambenih kredita	Lipanj 2011. i izmjena u kolovozu 2011. (u trajanju od dvije godine)	Klijentima je omogućeno fiksiranje tečaja kune prema švicarskom franku na 5,80 te prenošenje razlike u iznosu anuiteta izračunatog po fiksiranom i stvarnom tečaju u tzv. odgođeno potraživanje.	Banke	Slab odaziv – iskoristilo ju je samo 26 korisnika s 35 kreditnih partija
3. Izmjene Zakona o potrošačkom kreditiranju	Siječanj 2014.	Kamatna stopa za dužnike u švicarskom franku fiksira se na razini od 3,23%.	Banke (otprilike 400 mil. kuna u prvoj godini, nakon toga postupno smanjivanje u skladu s padom udjela kamata u anuitetima i smanjivanju troška izvora sredstava).	Približavanje visine anuiteta za stambene CHF kredite sa stambenim EUR tambenim kreditima
4. Izmjene Zakona o potrošačkom kreditiranju	Siječanj 2015.	Tečaj kune prema švicarskom franku za dužnike u švicarskim francima fiksira se na razini od 6,39 na razdoblje od godinu dana (uz kamatnu stopu od 3,23%).	Banke (otprilike 220 mil. kuna godišnje)	Približavanje visine anuiteta za CHF stambene kredite sa stambenim EUR kreditima

Izvor: HNB

Slika 11. Procijenjeni iznos anuiteta za prosječni stambeni CHF kredit, u različitim scenarijima

Izvor: HNB

Tablica 4. Prikaz ukupnih otplata za prosječni stambeni CHF kredit (iz 2006.) i usporedive kredite, u odnosu na EUR kredit

Opis kredita	Kamatna stopa nakon 1. 1. 2016. (%)	Tečaj nakon 1. 1. 2015.	Ukupna otplata (indeks, usporedivi EUR kredit = 100)	Ukupno otplaćeno do kraja 2015. (indeks, usporedivi EUR kredit = 100)
Originalni EUR kredit	5,8	7,56 HRK/EUR	100	100
Originalni HRK kredit				107
CHF kredit s nastavkom fiksiranja tečaja	6,2	1 HRK/HRK	104	104
CHF kredit s tržišnim tečajem	3,23	6,39 HRK/CHF	105	104
	3,23	7,03 HRK/CHF	112	

Izvor: HNB

5. Simulacije nekih, dosad najčešće spominjanih, rješenja

U javnosti se dosad raspravljalo o više mogućih mjera kojima bi se popravio položaj dužnika sa CHF kreditima. U nastavku je dan pregled mjera koje su se učestalo pojavljivale u javnim raspravama s popratnim kvantifikacijama njihovih učinaka na dužnike, banke, proračun i međunarodne pričuve, u mjeri u kojoj je takvu kvantifikaciju moguće proizvesti.

Paket regulatorno-poreznih mjera. Tim bi se mjerama, ne koristeći se proračunskim sredstvima, banke dopunski motiviralo na rješavanje odnosa s financijski slabim klijentima (diferencirani pristup).

Oporezivanje aktive banaka u švicarskim francima. Država subvencijama umanjuje teret otplate stambenih CHF kredita, a fiskalni se kapacitet stvara oporezivanjem aktive banaka u švicarskim francima.

Nastavak zamrzavanja tečaja na razini od 6,39 i kamatne stope od 3,23%. Za dužnike sa stambenim CHF kreditima tečaj je fiksiran na 6,39, a kamatna stopa na 3,23%, pa je njihov teret približan onome dužnika u eurima.

Smanjivanje kamatne stope. Dodatnim izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju kamatna stopa na stambene CHF kredite fiksira se na nižoj razini (kamatna stopa od oko 1% dovodi do približavanja prosječnog anuiteta za stambeni CHF kredit anuitetu za stambeni EUR kredit).

Konverzija u eurske kredite, pri čemu postoje načelno dvije opcije – bez umanjenja dijela glavnice i s umanjnjem dijela glavnice. Prva opcija podrazumijeva konverziju CHF kredita u EUR kredite po tržišnom tečaju te se taj kredit nastavlja otplaćivati sa sniženom kamatnom stopom, a s ciljem ujednačavanja položaja dužnika u tim dvjema valutama u cijelom vijeku efektuiranja kredita. Druga opcija podrazumijeva konverziju CHF kredita u EUR kredite po originalnom tečaju (za svaki individualni kredit), pri čemu se određuje dosad preplaćeni iznos (također radi ujednačavanja položaja dužnika u objema valutama u cijelom vijeku efektuiranja kredita) kojim se koristi za umanjivanje budućih anuiteta.

Konverzija (u kunske kredite) po mađarskom modelu. Svi se devizni krediti konvertiraju u kunske, a na kredite se primjenjuje kunska kamatna stopa. Dolazi do znatnoga pada međunarodnih pričuva RH, i to na razinu znatno nižu od adekvatne.

5.1. Usporedba izravnih učinaka različitih modela

U nastavku je dan pregled izravnih učinaka različitih prijedloga mjera usmjerenih na popravljnje položaja dužnika (Tablica 5.). Budući da nije moguće kvantificirati sve moguće modalitete prikazanih modela, prikazane su samo one kvantifikacije kod kojih je to moguće. Primjerice, kod paketa regulatorno-poreznih mjera, što je diferencirani pristup dužnicima, potrebno je raspolagati nizom individualnih podataka o klijentima kakvima HNB ne raspolaže (takva podatke imaju Porezna uprava i banke vjerovnici). Također, pojedine je mjere potrebno razraditi do provedbene razine kako bi se mogli ocijeniti njihovi izravni učinci. Naposljetku, usporedba ne ulazi u ocjenu potencijalnih neizravnih učinaka i rizika koji bi mogli nastupiti pri provedbi svakog od modela – to bi zahtijevalo dodatnu i vrlo detaljnu razradu svake od mjera i izvjesno prikupljanje dodatnih podataka. To se posebno odnosi na analizu pravnih aspekata dizajna i primjene pojedinih mjera, odnosno njihovih pravnih učinaka i rizika povezanih s njihovim propisivanjem i primjenom.

Tablica 5. Usporedni prikaz izravnih učinaka različitih modela

Mjera	Utjecaj na anuitete	Linearnost / socijalna komponenta	Učinak na poslovni rezultat / kapital banaka	Fiskalni učinak	Učinak na međunarodne pričuve RH
Paket regulatorno-poreznih mjera	Smanjenje anuiteta ili vraćanje nekretnine s otpisom duga (mjera cilja na financijski slabije dužnike).	Mjera ima socijalnu komponentu	Umjereno oslabljuje poslovni rezultat banaka (nema dovoljno podataka za procjenu, ovisi o dizajnu).	Blagi fiskalni učinak	Nema učinka na međunarodne pričuve
Oporezivanje aktive banaka u švicarskim francima	Anuiteti se smanjuju u proporciji koja se želi postići.	Nije izravno ugrađena u dizajn same mjere, ali može se provesti uvjetovanjem transfera iz proračuna.	Umjereno oslabljuje poslovni rezultat banaka (do petine dobiti), ovisno o negativnim specifikacijama, nema učinka na kapital.	Fiskalno neutralno u smislu subvencioniranja dužnika, blago negativan fiskalni učinak postupno se realizira tijekom vremena zbog smanjene profitabilnosti banaka.	Nema učinka na međunarodne pričuve.
Nastavak zamrzavanja tečaja na razini od 6,39 i kamatne stope na 3,23%.	Otklanja tri četvrtine razlike između CHF kredita i usporedivoga EUR kredita.	Linearan učinak	Umjereno oslabljuje poslovni rezultat banaka (do petine dobiti), nema učinka na kapital. Efekt na prihode banaka iznosi oko 620 mil. HRK godišnje (400 mil. za fiksiranje kamatne stope i 220 za fiksiranje tečaja), no taj se efekt s vremenom smanjuje.	Fiskalni učinak se postupno realizira kroz vrijeme	Postoji učinak na međunarodne pričuve, ovisan o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda na metodu zamrzavanja tečaja.
Smanjivanje kamatne stope	Smanjenje kamatne stope na otprilike 1% dovodi do približavanja prosječnog anuiteta za stambeni CHF kredit anuitetu za stambeni EUR kredit.	Ima linearan učinak koji ovisi o preostaloj ročnosti (duža ročnost znači i veći učinak).	Umjereno oslabljuje poslovni rezultat banaka (do petine dobiti), nema učinka na kapital. Efekt na prihode banaka usporediv je s onim pri nastavku zamrzavanja tečaja na razini od 6,39 i kamatne stope na 3,23%.	Fiskalni se učinak postupno realizira tijekom vremena.	Nema učinka na međunarodne pričuve.
Konverzija u EUR kredite i otpis dijela preostale glavnice	Anuiteti dužnika u švicarskim francima padaju malo ispod anuiteta dužnika u eurima (privremeno smanjeni još za polovicu, sve dok se ne "potroši" iznos preplate).	Linearan učinak	Visok trenutačni trošak u iznosu od otprilike 8 mlrd. HRK (što je trogodišnja dobit banaka prije poreza)	Fiskalni učinak koncentriran je u dvije do tri godine nakon uvođenja.	Znatno smanjuje međunarodne pričuve (otprilike 1 mlrd. EUR).
Konverzija (u kunske kredite) po mađarskom modelu	Utjecaj ovisi o tečaju po kojemu bi se provodila konverzija.	Linearan učinak	Ovisi o tečaju po kojemu bi se konverzija provodila.	Fiskalni se učinak postupno realizira tijekom vremena.	Snažno smanjuje pričuve (za 2,9 mlrd. EUR samo u slučaju konverzije CHF kredita i po tržišnom tečaju, više ako se provodi po tečaju nižem od tržišnog, znatno više ako se konvertiraju i eurski krediti).

Napomena: Prikaz učinaka pojedinih mjera podrazumijeva sljedeće pretpostavke:

1. Kada dolazi do smanjivanja duge pozicije banaka u nekoj valuti, pretpostavlja se da bi banke pokušale relativno brzo vratiti svoju deviznu poziciju u uravnoteženo stanje.

Razlog za takvu pretpostavku je činjenica da regulativa motivira banke na to da izloženost valutnom riziku bude niska, što potvrđuje i povijesno kretanje njihove otvorene devizne pozicije. Nadalje, pretpostavlja se da bi banke ujednačavanje devizne pozicije pokušale postići kupnjom deviza na domaćem tržištu, pa bi došlo do rasta potražnje banaka za devizama, što bi moglo izazvati slabljenje tečaja kune u odnosu na euro. U takvoj situaciji HNB bi bio primoran intervenirati s obzirom na to da na domaćem tržištu nema dostatnih deviznih sredstava za zadovoljavanje te potražnje. Takva se situacija dogodila u siječnju ove godine, nakon odluke o zamrzavanju tečaja na razini od 6,39 za dužnike u švicarskim francima.

2. Prelazak na tržišni tečaj i na kamatnu stopu od 1%, koja dovodi do približno jednakog položaja dužnika u švicarskim francima i dužnika u eurima, kao i kombinacija mjera iz Zakona o potrošačkom kreditiranju (kamatna stopa od 3,23% i tečaj od 6,39) simulirana je korištenjem baze podataka koju HNB ima o stambenim CHF kreditima.

3. Učinak na banke koji proizlazi iz postojećih odredbi Zakona o potrošačkom kreditiranju (kamatna stopa od 3,23% i tečaj od 6,39) u iznosu od 620 mil. HRK godišnje zasniva se, osim na simulacijama, i na ostvarenjima o kojima su banke izvijestile HNB.

Izvor: HNB

5.1.1. Paket regulatorno-poreznih mjera

Ranije poduzete mjere, kao i većina mjera o kojima se javno raspravlja, uključujući i predloženu konverziju CHF kredita u EUR kredite s otpisom glavnice, linearne su prirode. To znači da nemaju nikakvu socijalnu komponentu – transfer dužnicima ne ovisi o dohotku ni imovini pojedinog dužnika, kao ni o vrsti i vrijednosti podignutoga kredita. Također, većina ugroženih dužnika ostat će u iznimno nepovoljnom položaju i nakon provedbe konverzije s otpisom dijela potraživanja.

Paket porezno-regulatornih mjera kojima bi se banke motiviralo na rješavanje odnosa s financijski slabim dužnicima mogući je pristup za popravljavanje položaja tih dužnika, o kojemu je HNB već pisao u svom priopćenju za javnost iz siječnja ove godine. Banke bi u individualnim pregovorima s ranjivim klijentima mogle dogovarati mjere poput restrukturiranja kredita s otpisom dijela glavnice, preuzimanja nekretnine s otpisom rezidualnog duga, kao i mogućnost davanja preuzetih nekretnina u povlaštenu najam.

Porezno-regulatorni paket nije zamjena za druge moguće mjere, već je komplementaran s drugim pristupima jer adresira problem i onih dužnika koji su u drugim pristupima uglavnom izostavljeni.

5.1.2. Modeli kombiniranja ograničenja tečaja i kamatnih stopa

Mjere koje su trenutačno na snazi usmjerene su na ublažavanje tereta otplate anuiteta ograničavanjem kamatnih stopa i fiksiranjem tečaja za otplate na razini koja je niža od tržišne.

Utjecaj navedenih mjera prikazan je u Tablici 6. Kada bi se s tim mjerama nastavilo i nakon 2016. godine (tečaj 6,39 i kamatna stopa 3,23%), ukupne otplate izračunate na primjeru reprezentativnoga kredita (100.000 EUR iz 2006. na 25 godina) bile bi za 5% veće od usporedivoga EUR kredita. Pritom razlika za već plaćene anuitete iznosi 4%, a tekuće su otplate za 6% više od anuiteta usporedivoga kredita u eurima. Kad bi se prešlo na tržišni tečaj, za koji se pretpostavlja da ostaje na razini od 7,03 CHF/HRK, a kamatna stopa zadržala na 3,23%, tada bi dužnici u švicarskim francima platili oko 12% više nego dužnici u eurima. Kad bi se eliminiralo i ograničenje kamatnih stopa, dužnici u švicarskim francima platili bi oko 22% više nego usporedivi dužnici u eurima. Iz navedenoga je jasno kako su poduzetim mjerama otklonjene otprilike tri četvrtine razlike između anuiteta u eurima i anuiteta koji bi dužnici s kreditima u švicarskim francima platili bez već poduzetih mjera.

Sve dosad poduzete mjere kombiniranja ograničenja tečaja i kamatnih stopa bile su linearne, što znači da nisu imale socijalnu komponentu. Konkretno, utjecaj na anuitete ovisio je o tečaju u trenutku podizanja kredita i preostaloj ročnosti kredita, a ne o stupnju socijalne ugroženosti dužnika, tako da mjere nisu pomogle dužnicima koji su otprije bili ranjivi.

Ograničavanje kamatnih stopa i tečaja postupno materijalizira nepovoljan učinak na poslovni rezultat banaka. Fiksiranje kamatne stope na 3,23% inicijalno je smanjilo kamatni prihod banaka za oko 400 mil. HRK godišnje, dok je zbog fiksiranja tečaja kune prema švicarskom franku na 6,39 poslovni rezultat smanjen za još 220 mil. HRK godišnje. Iako su ove dvije mjere zajedno opteretile zarade banaka, treba reći da ovi troškovi imaju tendenciju smanjivanja, i to zbog dva razloga. Prvi je razlog pad udjela kamata u anuitetima kako se bliži dospijeće. Drugi je razlog približavanje dospijeća CHF kredita općenito (Tablica 6.). Fiskalni utjecaj navedenih ograničenja također je relativno blag i djeluje vrlo postupno, u skladu s postupnim djelovanjem ograničenja kamatnih stopa i tečaja na poslovni rezultat banaka. U smislu utjecaja na međunarodne pričuve,

on je povezan s troškom banaka koji proizlazi iz fiksiranja tečaja i ovisan je o primjeni međunarodnih računovodstvenih standarda na metodu zamrzavanja tečaja.

Tablica 6. Usporedba položaja dužnika sa stambenim kreditima ovisno o kombinacijama valuta, tečaja i kamatnih stopa

	HRK		EUR		CHF uz tečaj 4,41		CHF uz tečaj 5,7		CHF uz tečaj 6,39		CHF uz tečaj 7,13		CHF uz tečaj 7,57	
	odnosu na eur.		odnosu na eur.		odnosu na eur.		odnosu na eur.		odnosu na eur.		odnosu na eur.		odnosu na eur.	
	kuna	kred.	kuna	kred.	kuna	kred.	kuna	kred.	kuna	kred.	kuna	kred.	kuna	kred.
Kamatna stopa koja za CHF kredite vrijedi od 2016. nadalje: 3,23%														
Ukupna otplata	1.492.666	104	1.428.392	100	1.271.513	89	1.404.773	98	1.504.132	105	1.609.679	113	1.692.124	118
od toga: otplaćeno do kraja 2015.	609.755	107	567.864	100	588.018	104	588.018	104	588.018	104	588.018	104	588.018	104
od toga: preostalo za otplatiti	882.912	103	860.529	100	683.496	79	816.756	95	916.114	106	1.021.661	119	1.104.106	128
Kamatna stopa koja za CHF kredite vrijedi od 2016. nadalje: 4,41%														
Ukupna otplata	1.492.666	104	1.428.392	100	1.328.695	93	1.473.104	103	1.580.775	111	1.695.152	119	1.763.474	125
od toga: otplaćeno do kraja 2015.	609.755	107	567.864	100	588.018	104	588.018	104	588.018	104	588.018	104	588.018	104
od toga: preostalo za otplatiti	882.912	103	860.529	100	740.677	86	885.086	103	992.757	115	1.107.134	129	1.175.456	137

Napomena: U izračunima je korišten reprezentativni kredit podignut u iznosu od 100.000 eura, početkom 2006. na rok dospijeća od 25 godina.

Izvor: HNB

5.1.3. Prijedlozi Izmjena i dopuna Zakona o potrošačkom kreditiranju i Zakona o kreditnim institucijama – model konverzije stambenih CHF kredita u stambene EUR kredite s izjednačavanjem ukupnog položaja korisnika

Predloženim izmjenama i dopunama ZPK-a položaj dužnika u švicarskim francima i dužnika u eurima izjednačava se na način da se:

- utvrđuje ukupan iznos anuiteta koji su dužnici u švicarskim francima platili više od dužnika u eurima,
- tako utvrđenim iznosom pretplate koristi za umanjeње budućih anuiteta dužnika u švicarskim francima (do 50% mjesečno),
- CHF krediti konvertiraju u EUR kredite na način da se rabe povijesne kamatne stope i tečajevi koji su vrijedili za EUR kredite,
- naposljetku, izjednači ukupan iznos plaćenih anuiteta za originalno dužnike u švicarskim francima i originalno dužnike u eurima.

Treba imati na umu da su, unatoč dvjema izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju, dužnici u švicarskim francima dosad platili ipak veći iznos anuiteta u odnosu na originalno dužnike u eurima (za hipotetski kredit iz 2006. godine oko 4% više). Iz tog razloga, kad bi ih se htjelo u potpunosti izjednačiti s dužnicima koji su originalno uzeli EUR kredit, ne samo u budućnosti nego i za cijeli vijek kredita, njihove bi rate, u sljedećem razdoblju, trebale iznositi manje u odnosu na originalno stambene EUR kredite.

Nadalje prikazane kalkulacije izrađene su pomoću HNB-ove baze podataka o stambenim CHF kreditima. U stvarnosti, a u skladu s prijedlogom izmjena Zakona, izračun za svakoga klijenta bit će individualan, s kamatnim stopama i tečajem koje su primjenjivale konkretne banke u razdoblju odobravanja CHF kredita.

U nastavku su prikazani izračuni efekta konverzije na hipotetski stambeni CHF kredit s inicijalnom vrijednošću glavnice od 82.000 CHF, podignut 2005., 2006. odnosno 2007. godine na rok od 22 godine (Tablica 7.). Izračun konverzije je napravljen na način da se simulira ukupan otplatni plan stambenog CHF kredita, te s njim usporedivoga stambenog EUR kredita (s prosječnim kamatnim stopama i tečajem), te se naposljetku implicitno određuje iznos otpisa glavnice koji bi izjednačio ukupne otplate navedena dva stambena kredita. Što se tiče dijela dosad više plaćenih anuiteta dužnika u švicarskim francima u odnosu na dužnike u eurima, on je prikazan zasebno i prema prijedlogu

Zakona dovodi do umanjenja anuiteta za konvertirane CHF kredite sve dok se ne potroši, pri čemu se anuitet mjesečno smanjuje za 50%. Za prikazana tri "prosječna" kredita taj iznos bit će potrošen u razdoblju od oko deset mjeseci (kredit iz 2005.) do razdoblja od oko 23 mjeseca (kredit iz 2007.).

U Tablici 7. prikazani su usporedivi hipotetski krediti s istim obilježjima, podignuti u kunama odnosno eurima. Pri izračunu konverzije korišten je tržišni tečaj švicarskog franka u odnosu na kunu od 7,03, pri čemu CHF kredit konvertiran u EUR kredit preuzima eurske kamatne stope odnosno 5,81 postotni bod.

Tablica 7. Usporedba reprezentativnih kredita s istim obilježjima, ovisno o valuti podizanja

2005.	HRK	EUR	CHF	Konverzija
Iznos ukupne otplate	753.781	705.886	753.745	705.886
od toga: Otplaćeno do kraja 2015.	382.281	349.983	362.379	362.379
od toga: Preostali iznos	371.500	355.903	391.366	343.507
Iznos preostale glavnice, siječanj 2016.	269.135	262.465	329.023	262.465
Iznos otpisa glavnice				73.186
Preplaćeni iznos anuiteta				12.396
Anuitet siječanj 2016.	2.814	2.696	2.965	2.696
2006.	HRK	EUR	CHF	Konverzija
Iznos ukupne otplate	737.541	708.167	758.347	708.167
od toga: Otplaćeno do kraja 2015.	340.817	319.327	334.034	334.034
od toga: Preostali iznos	396.724	388.840	424.312	374.133
Iznos preostale glavnice, siječanj 2016.	279.698	279.450	351.363	279.450
Iznos otpisa glavnice				79.074
Preplaćeni iznos anuiteta				14.707
Anuitet siječanj 2016.	2.755	2.700	2.947	2.700
2007.	HRK	EUR	CHF	Konverzija
Iznos ukupne otplate	705.380	682.681	764.515	682.681
od toga: Otplaćeno do kraja 2015.	294.393	277.792	307.269	307.269
od toga: Preostali iznos	410.987	404.888	457.247	375.412
Iznos preostale glavnice, siječanj 2016.	282.066	283.650	372.981	283.650
Iznos otpisa glavnice				98.225
Preplaćeni iznos anuiteta				29.476
Anuitet siječanj 2016.	2.635	2.595	2.931	2.595

Napomena: Svi su iznosi iskazani u kunama. Scenarij s konverzijom procijenjen je na osnovi usporedbe otplatnih planova za EUR scenarij i CHF scenarij, pri čemu CHF scenarij simulira kredit koji nije konvertiran te se nastavlja otplaćivati po tečaju od 6,39 i s kamatnom stopom od 3,23%. U scenariju s konverzijom prikazana je vrijednost anuiteta bez umanjenja od 50%.

Anuiteti za konvertirani CHF kredit u početku će biti manji, sve dok se iznos dijela dosad više plaćenih anuiteta u odnosu na EUR kredite ne "potroši". Nakon toga, anuitet za taj kredit bit će jednak anuitetu za EUR kredit.

Izvor: HNB (prema podacima banaka)

S obzirom na to da trošak konverzije kredita u švicarskim francima podrazumijeva otpis dijela glavnice, konverzija će izvjesno znatno umanjiti kapital banaka koje imaju dijelove kreditnog portfelja nominirane u toj valuti i podložne su odredbama navedenog Zakona. Iz dostupnih nepotpunih podataka može se pretpostaviti da će proširenje obuhvata kredita podložnih konverziji i naknadne promjene u modelu na temelju kojega je inicijalna procjena rađena, povećati trošak konverzije za banke u odnosu na preliminarne procjene, tako da bi taj trošak mogao dosegnuti iznos od otprilike 8,0 mlrd. HRK.

Tako bi aktualni prijedlog Izmjena i dopuna Zakona o potrošačkom kreditiranju i Zakona o kreditnim institucijama za banke stvorio znatne troškove, koji bi smanjili njihovu adekvatnost kapitala, te generirao gubitke u iznosu od gotovo trogodišnje očekivane dobiti. Od procijenjenog učinka zakonskih izmjena na zarade banaka od 8,0 mlrd. kuna, 5,8 mlrd. HRK odnosi se na trošak jednokratnog otpisa odnosno na ujednačavanje preostale glavnice dužnika u eurima i dužnika u švicarskim francima, 1,8 mlrd. HRK na dodatno umanjivanje anuiteta te još oko 500 mil. HRK za nestambene i otkazane kredite (Tablica 8.).⁵

Tablica 8. Prikaz troškova za vjerovnike uzrokovanih mjerama za olakšavanje položaja dužnika u švicarskim francima

Opis mjere	Trošak za banke
Ponude klijentima (konverzija, moratorij...) i zadržavanje dijela porasta dijela kamatnih troškova u svojim bilancama	Nemoguće kvantificirati
Izmjena ZPK-a (kamatna stopa fiksirana na 3,23%)	Oko 400 mil. HRK godišnje s tendencijom smanjivanja
Izmjena ZPK-a (tečaj fiksiran na 6,39)	Oko 220 mil. HRK godišnje s tendencijom smanjivanja
Aktualni prijedlog izmjena i dopuna ZPK-a	Oko 8,0 mlrd. HRK jednokratno

Izvor: HNB

⁵ Ovdje treba dodatno naglasiti da je efekt zakonskih promjena na nestambene i otkazane kredite grublja procjena od one za stambene kredite za koje postoji baza podataka po kreditnim partijama.

Tablica 9. Prikaz komponenata troška za banke zbog primjene aktualnog prijedloga izmjena i dopuna ZPK-a, u tisućama kuna

Komponenta mjere	Trošak za banke
Trošak jednokratnog otpisa	5.763.725
Trošak umanjenja anuiteta	1.765.433
Trošak za nestambene i otkazane kredite	500.000

Izvor: HNB

Na osnovi procjene mogućih troškova predloženog rješenja može se prognozirati i adekvatnost kapitala te zarade osam banaka na koje otpada većina CHF kredita za sljedeće razdoblje. Tako bi jednokratni trošak od 8,0 mlrd. HRK doveo do pada stope ukupnoga kapitala s 23,5% na 19,7%, što je pad od 3,8 postotnih bodova (Tablica 10.). Također, uz pretpostavku da banke zarade u tekućoj godini iskoriste najprije za pokrivanje gubitaka iz prethodne godine, banke bi tek u 2017. godini ponovo ušle u područje pozitivnih zarada. Pritom je uzeta u obzir i činjenica da banke trenutačno ostvaruju malo bolju neto kamatnu maržu na EUR kredite u odnosu na CHF kredite (Tablica 11.). Naposljetku, eliminiranje trogodišnje dobiti banaka ima i znatne fiskalne implikacije jer banke u tom razdoblju neće plaćati porez na dobit. Izostanak uplata s osnove poreza na dobit djelovat će na povećanje proračunskog manjka ili će zahtijevati kompenzacijske mjere na strani fiskalnih prihoda i/ili rashoda u slučaju da se želi neutralizirati učinak konverzije na manjak.

Tablica 10. Utjecaj troška na adekvatnost kapitala banaka

Stopa ukupnoga kapitala (30.6.2015.), %	Regulatorni kapital, u tis. kuna	Implicitni nazivnik, u tis. kuna	Trošak, u tis. kuna	Nova stopa ukupnoga kapitala, %	Promjena stope ukupnoga kapitala, postotni bodovi
1	2	$3=2/(1/100)$	4	$5=(2-4)/3*100$	$6=5-1$
23,50	50.081.011	213.115.012	8.029.158	19,73	-3,77

Izvor: HNB

Tablica 11. Procjena zarada banaka za razdoblje 2015. – 2018., u tisućama kuna

2015. godina		
1	Očekivane zarade banaka prije poreza (2*Q2 2015)	2.690.510
2	Trošak jednokratnog otpisa	-5.763.725
3	Trošak umanjenja anuiteta	-1.765.433
4	Trošak za nestambene i otkazane kredite	-500.000
5	Zarade banaka prije poreza	-5.338.648
2016. godina		
6	Očekivana dobit u 2016. (prosjek 2012.-2014.)	2.673.070
7	Implicitna neto kamatna marža po 1 CHF stambenog CHF kredita - iz priopćenja	0,01
8	Implicitna neto kamatna marža po 1 EUR stambenog EUR kredita - iz priopćenja	0,03
9	Konvertirani stambeni CHF krediti (nakon otpisa)	16.500.000
10	Promjena implicitne neto kamatne marže za 1 HRK konvertiranog CHF kredita (razlika 7. i 8.)	0,02
11	Porast neto kamatnog prihoda (9.*10.)	361.582
12	Efekt ukidanja mjere 6,39	220.000
13	Pokrivanje gubitka iz prethodne godine	-5.338.648
14	Zarade banaka prije poreza	-2.083.996
2017. godina		
15	Očekivana dobit u 2017. (prosjek 2012.-2014.)	2.673.070
16	Porast neto kamatnog prihoda (0,9*11.)	325.424
17	Efekt ukidanja mjere 6,39 (0,9*12.)	198.000
18	Pokrivanje gubitka iz prethodne godine	-2.083.996
19	Zarade banaka prije poreza	1.112.498
2018. godina		
20	Očekivana dobit u 2018. (prosjek 2012.-2014.)	2.673.070
21	Porast neto kamatnog prihoda (0,9*16.)	292.881
22	Efekt ukidanja mjere 6,39 (0,9*17.)	178.200
23	Zarade banaka prije poreza	3.144.151

Pretpostavke:

Konverzija i otpis realiziraju se na kraju 2015. godine, kada banke priznaju i gubitke od budućih smanjenih anuiteta.

Banke ostvaruju veći neto kamatni prihod na EUR kredite nego na CHF kredite, ali u 2015. godini ta se korist neće ostvariti jer se konverzija i otpis realiziraju na kraju godine. Tek u 2016. i nadalje dolazi do porasta neto kamatnog prihoda. No, zbog dospijevanja kredita ta je razlika svake godine za 10% manja (pretpostavka). Isto vrijedi i za koristi koje nastaju zbog ukidanja mjere zamrzavanja tečaja na razini od 6,39.

Zarade za 2015. procijenjene su množenjem ostvarenja za lipanj 2015. s faktorom 2. Zarade za 2016., 2017. i 2018. prosjek su za razdoblje 2012. – 2014.

Izračun se odnosi na osam banaka na koje se odnosi gotovo cijeli portfelj CHF kredita.

Izvor: HNB

Konverzija stambenih CHF kredita u EUR kredite ne dovodi do automatskog pada međunarodnih pričuva. No, otpis djela glavnice za konvertirane CHF kredite mogao bi

dovesti do pada međunarodnih pričuva RH. Naime, zbog otpisa potraživanja u eurima bankama se skraćuje pozicija u toj valuti. Kad bi banke u potpunosti nadoknadile skraćivanje svoje valutne pozicije (a regulatorni položaj ih motivira na to da drže otvorenu deviznu poziciju niskom) kupnjom deviza na domaćem tržištu, došlo bi do rasta potražnje banaka za devizama koja bi mogla izazvati slabljenje tečaja kune prema euru. U takvoj situaciji, HNB bi bio primoran intervenirati jer na domaćem tržištu nema dostatnih deviznih sredstava za zadovoljavanje te potražnje. Posljedično, HNB bi trebao intervenirati trošenjem međunarodnih pričuva. Konkretnije, pod pretpostavkom da bi banke htjele odmah vratiti svoju deviznu poziciju u ravnotežu i da to ostvaruju kupnjom deviza na tržištu, HNB bi bankama trebao prodati deviznih pričuva u iznosu od 0,88 mlrd. EUR. Ako se pričuve umanje za cjelokupan iznos troška banaka zbog konverzije, gubitak pričuva u tom bi slučaju mogao premašiti 1 mlrd. EUR.

Naposljetku, valja istaknuti kako ove kvantifikacije razmatraju isključivo izravne efekte predloženog paketa na dužnike, banke, javne financije i međunarodne pričuve. Njegovi posredni učinci na mogućnost materijalizacije financijskih rizika kao ni širi utjecaji na financijski sektor i gospodarstvo u cjelini ne razmatraju se, iako se mogu očitovati u percepciji većeg rizika ulaganja u hrvatsko gospodarstvo i, osobito, većeg rizika kreditiranja.

5.1.4. Konverzija CHF kredita u kunske kredite (mađžarski model)

Najvažniji utjecaj i ujedno glavni kanal djelovanja konverzije valutno indeksiranih kredita u kune odnosi se na znatno umanjeње međunarodnih pričuva RH. Konverzija svih valutno indeksiranih stambenih kredita u Hrvatskoj u kunske prema tržišnom tečaju na kraju lipnja 2015. godine rezultirala bi smanjenjem međunarodnih pričuva Republike Hrvatske za 7,0 milijardi EUR, odnosno 62%, pa bi se one snizile na 4,3 mlrd. EUR. Kad bi se iz konverzije isključili dužnici s eurskim kreditima, što je upitno sa stajališta ravnopravnosti položaja dužnika, smanjenje međunarodnih pričuva Republike Hrvatske iznosilo bi 2,9 mlrd. EUR. Dakle, konverzija svih deviznih i indeksiranih stambenih kredita u kune iznimno bi negativno djelovala na adekvatnost međunarodnih pričuva RH.

Da bi se razumio mehanizam smanjivanja pričuva, potrebno je pojasniti sljedeće: povijesno kretanje otvorene valutne pozicije banaka pokazuje da banke valutnu poziciju nastoje zatvoriti kako bi smanjile izravne valutne rizike u svojoj bilanci, što potiče i regulativa, koja na razini Europske unije propisuje izračun dodatnoga kapitalnog

zahtjeva za valutni rizik ako ukupna otvorena neto valutna pozicija banaka prelazi 2% ukupnoga regulatornoga kapitala. Prema tome, novonastalu neusklađenost obveza i imovine banke bi nastojale zatvoriti kupnjom strane valute – eura, koju onda na međunarodnom tržištu lako mogu promijeniti u švicarske franke (kako bi zatvorili dio obveza u švicarskim francima).

Kad bi banke novonastalu neusklađenu valutnu poziciju nastojale zatvoriti kupnjom deviza na domaćem tržištu, potražnju za devizama tog opsega mogla bi zadovoljiti samo Hrvatska narodna banka jer na domaćem deviznom tržištu ne postoji dovoljna ponuda deviza za takvu operaciju. Gubitak međunarodnih pričuva u slučaju konverzije svih stambenih deviznih kredita (uključujući eurske) prema tržišnom tečaju s kraja lipnja 2015. iznosio bi 7,0 mlrd. EUR, dok bi u slučaju konverzije samo stambenih CHF kredita iznosio 2,9 mlrd. EUR. Svi navedeni izračuni polaze od pretpostavke da se konverzija realizira prema tržišnim tečajevima, a eventualna odstupanja od tržišnog tečaja dodatno bi nepovoljno djelovala na gubitak pričuva.

Gubitak međunarodnih pričuva nepovoljno utječe na adekvatnost međunarodnih pričuva i stvara dodatni rizik za deviznu likvidnost, a posredno i za stabilnost tečaja kune i kreditni rejting Hrvatske. Naime, razina međunarodnih pričuva Republike Hrvatske, u posljednjim Izvješću MMF-a iz lipnja 2015., ocijenjena je skromnom u odnosu na standardno MMF-ovo mjerilo za procjenu adekvatnosti, pri čemu je istaknuta potreba za njihovim daljnjim akumuliranjem. Navedeni gubitak mogao bi produbiti percepciju nedostatnosti međunarodnih pričuva i negativno se odraziti na ocjenu njihove adekvatnosti.

Literatura

Drvar, M.: Krediti s valutnom klauzulom – primjer Australije, RiF, godina 2011., broj 11

Ivičić, L., Dumičić, M., Burić, A. i Huljak, I.: Rezultati petoga HNB-ova anketiranja banaka, Pregled, Hrvatska narodna banka, P-24, kolovoz 2008.

Kraft, E.: Kolika je konkurencija u hrvatskom bankarskom sektoru? Istraživanje, Hrvatska narodna banka, I-19, svibanj 2007.

Kunovac, D., Đozović, E., Lukinić, G. i Pufnik, A.: Primjena hedonističke metode za izračunavanje indeksa cijena nekretnina u Hrvatskoj, Istraživanje, Hrvatska narodna banka, I-20, lipanj 2008.

Švicarska narodna banka, CHF Lending Monitor (2010: Q2 i 2012:Q2)

HYPERLINK:

<http://www.mfin.hr/adminmax/docs/I.%20Dodatak%20Memorandumu%20o%20mjerama%20za%20ublazavanje%20polozaja%20korisnika%20stambenih%20kredita.pdf>

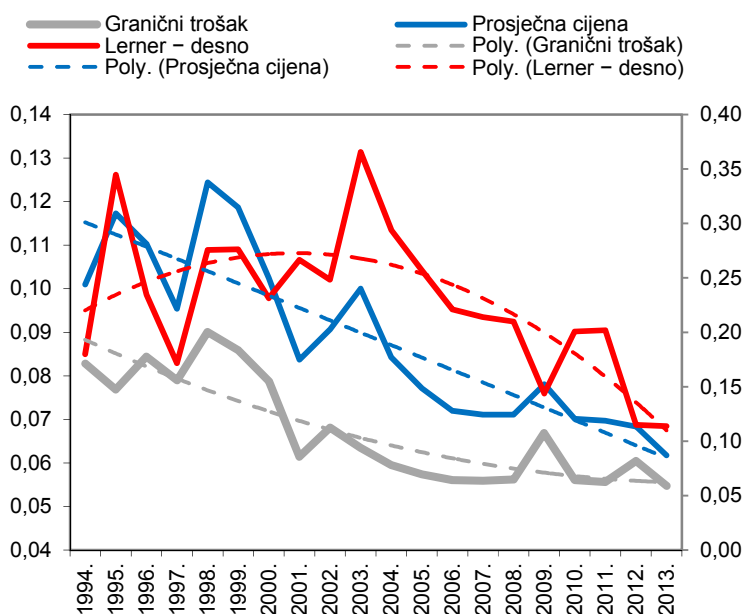
Dodatak

Konkurencija među bankama u razdoblju odobravanja CHF kredita u Hrvatskoj

Prethodno je u tekstu objašnjeno kako su se CHF krediti u Hrvatskoj pojavili u razdoblju kada je konkurencija među bankama porasla. Tim istraživača HNB-a intervjuirao je tijekom 2006. godine bankare te, među ostalim, postavio i nekoliko pitanja o konkurenciji. Bankari su većinom odgovorili da očekuju daljnji rast konkurencije na tržištu, ali i da očekuju da će tržišni udio njihove banke rasti.

Konkurenciju među bankama moguće je i kvantificirati. U tu je svrhu korišten pristup koji je detaljnije objašnjen u Kraft (2006.). Lernerov indeks banaka (pokazatelj tržišne moći) smanjuje se nakon 2003. godine, što upućuje na to da konkurencija među bankama raste.

Kretanje graničnog troška i Lernerova indeksa za hrvatski bankarski sektor

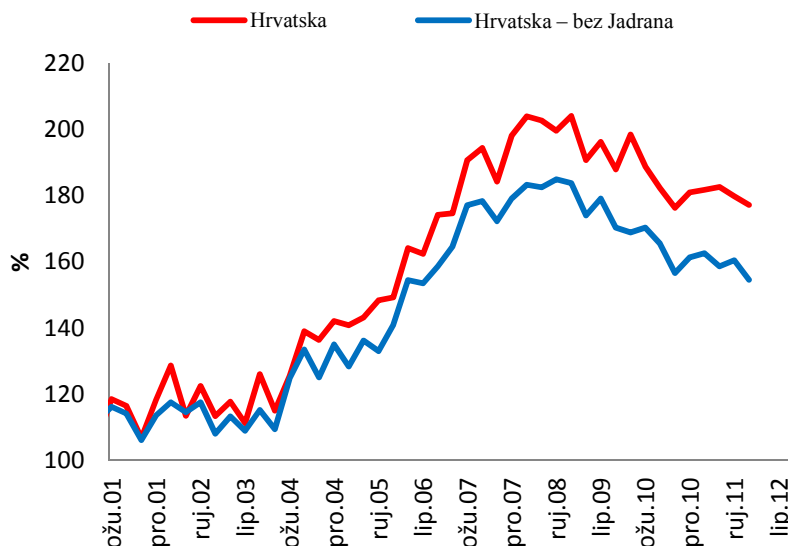
Napomena: Izračun prema metodologiji Kraft (2006.)

Izvor: HNB

Kretanja na tržištu nekretnina u razdoblju odobravanja CHF kredita u Hrvatskoj

Prethodno je u tekstu objašnjeno kako su cijene nekretnina u Hrvatskoj u razdoblju kada su CHF krediti snažno porasli bile na povijesno gledano visokoj razini, ali su nastavile rasti. Prikaz cijena nekretnina u Republici Hrvatskoj putem hedonističkog indeksa cijena nekretnina (Kunovac i suradnici, 2008.) pokazuje da su one ostvarile snažan rast upravo u razdoblju između 2004. i 2007. godine.

Cijene nekretnina u Republici Hrvatskoj, HICN (ožujak 1997. = 100)

Izvor: HNB

Madžarski model konverzije deviznih kredita u kredite u domaćoj valuti

Madžarski model otklanjanja valutnog rizika za klijente s deviznim kreditima odvijao se u dvije faze. U prvoj su fazi (sredina 2011. godine) klijentima uzastopno dane tri mogućnosti.

Povrat preostalog iznosa duga po povlaštenom tečaju. Dužnicima je ponuđeno da uz tečaj od 180 HUF/CHF prijevremeno zatvore svoje obveze u švicarskim francima uz diskont od oko 25% (razlika ponuđenoga i tekućeg tečaja). Ova mjera favorizirala je imućnije zajmoprimce jer im je oprostena gotovo četvrtina duga. No, ovu je opciju

iskoristilo samo 4% dužnika, na koje se odnosilo oko 20% glavnice. Dodatno, zatvaranje kredita u većem iznosu povećalo je potražnju za stranom valutom, odnosno dovelo do deprecijacije domaće valute, pa su ostali klijenti naposljetku završili u lošijem položaju od onoga u kojemu bi bili da se nije poduzelo ništa.

Uvođenje fiksnog tečaja za obračun preostalih obveza klijenata po deviznim kreditima. Drugi model nastojao je ispraviti nedostatke prvoga, pa je omogućeno klijentima da razliku između vrijednosti otplata prema tržišnom i obračunskom tečaju kumuliraju na posebnom računu (balon), pri čemu je polovinu kamata na balon financirala država, a kumulirane tečajne razlike ušle su u završnu konverziju u domaćoj valuti i nakon 2016. ponovo se moraju početi plaćati. Za ovaj se model odlučila gotovo četvrtina dužnika.

Prodaja nekretnine i preuzimanje statusa zaštićenog najmoprimeca. Ova opcija svodi se na prodaju nekretnine državnom fondu, a dužnici su se nastavili koristiti nekretninom po uvjetima povoljnijima od tržišnih. Ovaj model je bio slabo prihvaćen (oko 3% dužnika) jer su klijenti smatrali da je bolje izravno pregovarati s bankom.

U drugoj fazi, potkraj 2014. godine, parlament je donio zakon prema kojemu su **svi devizni stambeni krediti po sili zakona konvertirani u kredite u domaćoj valuti** primjenom tečaja iz studenoga 2014. godine. Prema tome, mjesečne obveze dužnika zamrznute su na osnovi tečaja koji je vrijedio u studenom 2014. godine i po njemu su nastavili otplaćivati kredite. Sredstva koja su u međuvremenu ušla u balone (vidjeti model 2 iz prve faze) također su ušla u konverziju prema tečaju iz studenoga 2014. godine, a pet godina od početka primjene mjere iz 2011. ta će se sredstva pripisati glavnici. Za ta sredstva nisu planirane subvencije države. Naposljetku, u sklopu konverzije, uvedena je najviša marža koja je za 4,5 postotnih bodova viša od kamatne stope na tržištu novca.

Napokon, treba reći da je "uspjehu" madžarskog modela u znatnoj mjeri pridonio neočekivan potez Švicarske narodne banke s početka 2015. godine, jer neočekivana aprecijacija tečaja švicarskog franka više nije utjecala na teret otplate tada već konvertiranih kredita. No, uspjeh madžarskog modela bit će moguće procijeniti tek po isteku većine CHF kredita, jer će tada biti moguće usporediti konačan položaj klijenata u različitim scenarijima.

Individualne ponude banaka klijentima za konverziju kredita ili olakšavanje položaja u Hrvatskoj

U nastavku su prikazane ponude banaka klijentima za konverziju CHF kredita u EUR kredite ili kunske kredite ili za olakšavanje položaja u nekom drugom obliku. Važno je primijetiti da su gotovo sve banke istodobno s odobravanjem CHF kredita nudile i opciju njihove konverzije u EUR kredite (rjeđe i u HRK kredite). To znači da su i mnogo prije nego što je došlo do porasta kamatnih stopa na CHF kredite (2007.) te deprecijacije kune prema švicarskom franku klijenti mogli konvertirati kredit u eurski ili kunski. Sudeći prema izvješću banaka, ponude su rijetko bile prihvaćane.

Osim konverzije, banke su nudile i druge mjere za olakšavanje položaja klijenta. Ove su mjere rezultirale određenim odazivom, no naposljetku su u najvećoj mjeri zaživjele odgode i moratoriji. Od trenutka odobravanja kredita pa sve do 2015. godine banke su spuštale cijenu naknada za te usluge.

Individualne ponude banaka klijentima sa CHF kreditima, po godinama i bankama

	ERSTE	HYPOTHEK	OTP	PBZ
2004.				
2005.				
2006.				
2007.				<p>Pri samom podizanju kredita u ugovor su ugrađivane klauzule koje jasno upozoravaju klijente na valutni rizik povezan s tečajem švicarskog franka. Također, pri oglašavanju kredita uvijek su uz uvjete za CHF kredite bili jasno oglašeni i uvjeti za HRK kredite i EUR kredite. Pogodnost za CHF kredite ističana je samo kod kredita na kraće rokove.</p> <p>U srpnju pri prvom poremećaju ponuđena je konverzija CHF kredita u HRK kredit po vrlo povoljnim uvjetima i po tečaju sličnom onome kao u razdoblju podizanja kredita.</p>
2008.	<p>Uvedena je mogućnost konverzije u EUR kredite bez naknade i počeka do 12 mj. uz naknadu od 1%.</p>	<p>Banka kontinuirano nudi klijentima konverziju CHF kredita u EUR kredite. Do 15. 8. 2010. naknada za konverziju iznosila je 2,0% nedospjele glavnice, a minimalno 1.000 HRK.</p>	<p>U lipnju banka je uvela mogućnost zatvaranja stambenoga kredita s valutnom klauzulom u CHF stambenim kreditom s valutnom klauzulom u EUR ili bez valutne klauzule u HRK, te se navedena mogućnost nudi i danas, uz ostale mogućnosti olakšavanja otplate kredita putem produljenja roka otplate, počeka otplate kredita i ugovaranja odgođenog potraživanja odnosno privremene otplate kredita po fiksnom tečaju. Postojećim korisnicima stambenih CHF kredita u lipnju (prije porasta tečaja švicarskog franka) pri izmjeni kamatnih stopa na stambene CHF kredite dostavljene su pisane obavijesti o promjeni kamatne stope s ponudom zatvaranja kredita eurskim odnosno kunskim kreditom bez dodatne naknade.</p>	
2009.		<p>Uvedena je mogućnost moratorija (s plaćanjem kamata u razdoblju moratorija i bez plaćanja kamate u razdoblju moratorija).</p>		
2010.	<p>U srpnju su izmijenjeni uvjeti za konverziju kredita u eurske primjenom srednjeg tečaja banke i uvođenje granice kamatne stope od 5,9%. Uvedena je i mogućnost produljenja roka vraćanja kredita do pet godina, sve uz naknadu od 0,1% preostale glavnice. U listopadu je uvedena mogućnost produljenja roka otplate za deset godina.</p>	<p>Od 15. 8. 2010. do 15. 8. 2011. banka nudi konverziju CHF kredita u EUR kredite, i to bez naknade. Također, banka je 10. 6. 2010. uvela mogućnost reprograma kredita za svakoga klijenta s poteškoćama u otplati. Uvedena je i mogućnost produljenja roka otplate, bez naknade. Naposljetku, banka je snizila kamatnu stopu za stambene CHF kredite za 0,25 p. b.</p>		<p>Od sredine godine klijentima se nude mogućnosti i opcije za olakšavanje otplate kredita u deset različitih mjera.</p>
2011.	<p>Trajno je ukinuta naplata naknade za provođenje svih promjena vezanih uz CHF kredite.</p>	<p>Potpisan je Memorandum s Vladom RH. Banka je snizila naknade za moratorij te snizila kamatnu stopu za stambene CHF kredite za 0,2 i 0,5 p. b., ovisno o tome imaju li klijenti račun u Hypo banci.</p>		
2012.	<p>Izmijenjeni su uvjeti ugovaranja konverzije CHF kredita u EUR kredite: smanjena je granica kamata na 4,7%. Ponuđena je mogućnost ugovaranja moratorija do 6 ili do 12 mjeseci, kao i mogućnost ugovaranja ostatka vrijednosti.</p>			
2013.	<p>Izmijenjeni su uvjeti konverzije CHF kredita u EUR kredite prema važećim kamatnim stopama iz Kataloga proizvoda Sektora građanstva za fizičke osobe za vrstu kredita, osim za kredite na koje se primjenjuje fiksirana zakonska kamatna stopa od 3,23%.</p>			
2014.				
2015.	<p>Za klijente kojima se po stambenom kreditu odobrava reprogram bez povećavanja izloženosti, nudi se produženje roka otplate do maksimalno 30 godina.</p> <p>- za klijente kojima se po stambenom kreditu odobrava distresni reprogram, produženje roka otplate do maksimalno 40 godina.</p>		<p>Fiksni tečaj od 6,39 primijenjen je i na dospjela a nenaplaćena potraživanja korisnika CHF kredita.</p>	

	RBA	SBER	SG SPLITSKA	ZABA
2004.				
2005.	Od početka veljače 2005. banka je uvela mogućnost konverzije CHF kredita u EUR kredite.	Već od sklapanja prvog ugovora o kreditu s valutnom klauzulom uz CHF bila je ugovorena mogućnost konverzije na upit klijenta (pisani zahtjev). Nadalje, ugovorom o kreditu bila je predviđena naknada za konverziju u iznosu od 0,50% iznosa stanja glavnice na dan konverzije.		
2006.	Uvedena je mogućnost fleksibilne otplate kredita na rok od pet godina (od lipnja). Dužnici mogu sami odrediti visinu anuiteta (ne manje od iznosa kamata i 10% iznosa glavnice). Uvedena je mogućnost moratorija.			Otvorena je mogućnost konverzije CHF kredita u EUR kredite ili HRK kredite.
2007.				
2008.		U prosincu banka je donijela Odluku da se konverzija može realizirati bez naknade. Klijent bi u slučaju konverzije platio samo stvarne troškove zbog promjene uvjeta (javnog bilježnika).		
2009.				Naknada za konverziju propisana je u apsolutnom iznosu od 300 HRK. Također, na raspolaganju je klijentima ponuđeno i: produljenje roka otplate, otplata s ostatom vrijednosti i moratorij.
2010.	Naknada za konverziju u EUR kredite propisana je u apsolutnom iznosu od 350 HRK.		U prosincu banka je smanjila kamatne stope na CHF kredite za prosječno 50 p. b.	
2011.		Potpisan je Memorandum s Vladom RH. Banka je u srpnju 2011. godine poduzela dodatne mjere praćenja i kontrole plasmana s valutnom klauzulom uz CHF kod kojih je tečaj porastao za više od 30%, a koji su imali probleme u otplati kredita. Takve klijente banka je pisanim dopisom pozivala na savjetodavni razgovor u poslovnici banke radi dogovora oko olakšavanja otplate kredita zbog naglog porasta tečaja švicarskog franka. Korisnicima stambenih kredita s valutnom klauzulom uz CHF po dolasku su ponuđene mjere u skladu s navedenim memorandumima, a ostalim klijentima nudio se prolongat. Tijekom cijelog roka trajanja ugovornog odnosa, svi klijenti Banke (uključivo one sa kreditima u CHF, ali i svi ostali) imali su i imaju mogućnost individualnog dogovora sa Bankom u cilju olakšanja otplate kredita kao npr. poček, prolongat itd. Banka i sama poziva klijente na dogovor ako uoči da je otplata kredita upitna.		Banka je stupila u kontakt s 2700 klijenata koji su imali omjer prihoda i obveza 100% i ponudila im mjere za olakšavanje položaja (produljenje roka otplate do najviše 40 godina, otplatu s ostatom vrijednosti, moratorij, odgođeno potraživanje). Odaziv je bio slab, a klijenti su se uglavnom odlučivali za moratorij ili produljenje roka otplate. Ukinuta je naknada za konverziju i za druge mjere olakšavanja položaja klijenata.
2012.				
2013.				
2014.				
2015.	Ukinuta je naknada za konverziju u EUR kredite.		U veljači je u skladu sa Zakonom fiksiran tečaj na vrijednost od 6,39, s tim da je banka klijentima omogućila i više od onoga što je propisano Zakonom: a. otplatu po tečaju 6,39 i za dospjele neplaćene anuitete kredita dospjele prije stupanja Zakona na snagu, b. u individualnom pristupu omogućena je zamjena valute kredita uz primjenu komercijalnih uvjeta iz tekuće ponude (bez naplate naknade), c. za NPL (neuredne) kredite u individualnom pristupu omogućena je zamjena valute kredita i sve već popisane mjere (produljenje, otpis dijela potraživanja...)	

Napomena: U tablici nije prikazano potpisivanje memoranduma iz 2011. godine s Vladom i HNB-om. Naime, spomenuti memorandum ne može se smatrati inicijativom isključivo banaka.

Izvor: Poslovne banke (obrada HNB-a)